

До спеціалізованої вченої ради
Д 64.151.01 Харківського
національного університету
імені В. Н. Каразіна

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертацію Чернухи Тетяни Станіславівни

«Комплементарність розвитку системи вищої освіти в умовах економічної глобалізації» поданої до спеціалізованої вченої ради Д 64.051.01 в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Постійні перетворення, що відбуваються в освітньому просторі, є одночасно причиною і результатом трансформацій в його інституціональній конструкції. Інституціональний устрій вищої школи має ієрархічну структуру, що включає в себе широкий спектр різноманітних за своїм походженням, змістом, організаційними принципами елементів. Їх взаємозв'язок та взаємодоповнюваність зумовлює необхідність глибокого аналізу впливу трансформації окремих елементів на систему в цілому. Дослідження механізму забезпечення інституціональної комплементарності системи вищої освіти дозволяє виявити закономірності їх розвитку. Відповідно зростає значення глибинного аналізу інституціонального облаштування систем вищої освіти різних соціально-економічних моделей на глобальному рівні. Тому тема дисертаційного дослідження є актуальною, а доцільність відповідних досліджень є незаперечними та своєчасними.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій дисертації. Висновки дисертації базуються на доцільному

використанні автором сукупності загальнонаукових методів, зокрема, структурно-функціонального (охарактеризовано основні елементи інституціонального устрою системи вищої освіти за структурою й відповідними функціями (с. 41-42)), системного (досліджено вищу школу як цілісну систему (с. 41, 57, 65)), етнометричного (визначено вплив ціннісних орієнтацій національних культур господарювання на особливості систем вищої освіти країн світу (параграф 2.2)), компаративного (здійснено порівняльний аналіз освітніх систем відмінних соціально-економічних моделей (другий розділ) тощо.

Теоретико-методологічні положення й висновки дисертаційної роботи базуються на наукових роботах відомих зарубіжних та вітчизняних науковців, що займаються проблематикою інституціонального розвитку системи вищої освіти. Зокрема таких авторів, як К. Астахова, С. Барнс, В. Вольчик, В. Вахштайн, В. Липов, Б. Кларк, І. Тимошенко тощо.

Науково обґрунтованою є трактовка об'єкту, предмету дослідження, що визначають мету дисертації, її завдання, структуру, зміст та висновки.

Ступінь новизни наукових положень дисертації. Наукова новизна роботи зумовлена успішною реалізацією здобувачем поставленої мети та завдань дослідження на основі комплексного аналізу положень економічної теорії, сучасних методів вивчення інституціональних систем вищої освіти.

Ознаки наукової новизни мають наступні результати дослідження:

1. В дисертаційній роботі здобувачем на основі компаративного аналізу та комплексної характеристики інституціональних елементів системи вищої освіти в рамках ієрархії підстав інституціональної архітекτονіки соціально-економічної систем обґрунтовано комплементарні засади взаємодії ролей та функцій основних складових інституціонального устрою систем вищої освіти (с. 239).

2. Чітке окреслення суперечливого впливу трансформаційних процесів в господарській системі України на зміст вищої освіти. Слід погодитись з дисертантом у тому, що збільшення кількості спеціалізацій з боку ЗВО, яке

обумовлене пошуком власної конкурентної ніші на ринку освітніх послуг, суперечить тенденції зростанням запиту на трансферабельні знання з боку ринку праці (с. 186).

3. На основі комплексного використання базових понять інституціональної архітекtonіки та крос-культурного й компаративістського підходів дисертантом визначено вплив переважних ціннісних орієнтацій національних культур господарювання на формування специфіки інституціональної структури систем вищої освіти (с. 100). Такий результат є запорукою для успішного використання іноземного досвіду під час реформування інституціональної структури національної системи вищої освіти.

4. Автором удосконалено теоретичне обґрунтування важливої ролі систем вищої освіти як інструмента міжнародної інтеграції країн світу в умовах глобалізації. Заслуговує на увагу висновок, що входження до ядра означеної системи забезпечується вищою освітою, яка спрямована на формуванні професіоналів, зорієнтованих на створення нового знання, розробку та впровадження в економічну практику інноваційних рішень; до протопериферії – освіта зорієнтована на формування навичок з освоєння та використання нових знань; до периферії – система вищої освіти спрямована на ретрансляцію усталеного знання (с. 172-173).

5. Представляє зацікавленість теоретичне обґрунтування суперечливого характеру формування інститутів виробничих відносин в системі вищої освіти, а саме їх соціально-економічного аспекту (с. 176-177).

6. Слушним слід визнати характеристику ключових особливостей інституціональної структури національної системи вищої освіти в Україні на основі компаративного аналізу освітніх систем країн світу. Таким чином дисертантом обґрунтовано, що вітчизняна система підготовки кваліфікованих кадрів для університетів відрізняється як від моделі англосаксонських країн, де мінімізується участь держави в цьому процесі, так і від моделі країн Європи, де традиції корпоративізму в сфері формування

професійних знань розповсюджуються на цілі галузі економіки. Відповідно й механізм формування знань, специфічних для галузі, включає відмову від системи інбридингу випускників вищої школи та періодичну ротацію професорсько-викладацького складу (с. 188).

Положення та висновки, що представлені в п. 1 і частково в п. 2 сформульовано автором уперше в науковій літературі, інші – суттєво доповнюють положення, що існують в науковій літературі.

Повнота опублікування наукових положень та висновків дисертації. Результати дослідження висвітлено у 16 наукових працях загальним обсягом 6,52 д.а., у т.ч. 7 статей у наукових фахових виданнях України (з яких 3 статті – у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз, загальним обсягом 5,74 д.а.).

Публікації відповідають вимогам ВАК України щодо їх змісту та оформлення і в достатній мірі відображають основні результати дисертаційного дослідження та елементи наукової новизни. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використані лише ті положення, ідеї і висновки, які є результатом особистих досліджень здобувача. Основні положення дисертації були апробовані на 8 міжнародних науково-практичних конференціях.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації. Основні наукові положення, отримані результати і рекомендації виконаного дисертаційного дослідження досить повно відображено в авторефераті. Автореферат відповідає вимогам, що ставляться МОН України до авторефератів дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. За своїм оформленням, структурою та обсягом дисертація в цілому відповідає вимогам, встановленим до кандидатських дисертацій. Дисертантом опрацьовано значний масив сучасної наукової літератури з досліджуваних питань (324 найменування використаних джерел). За своїм змістом

дисертація відповідає спеціальності 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки. Робота має логічну структуру, питання розглядаються послідовно та відповідають меті та завданням дослідження. Представлена робота є завершеним науковим дослідженням, виконаним на високому науковому рівні.

Практична цінність результатів дослідження. Практична цінність одержаних результатів полягає у тому, що основні висновки та рекомендації дисертаційної роботи можуть слугувати теоретико-методологічною основою для аналізу процесів трансформації інституціональних засад системи вищої освіти в Україні та її вдосконалення, а також можуть бути використані в роботі органів державної влади, місцевих громад, підприємницьких структур, закладів вищої освіти. Головним практичним результатом роботи є визначення ризиків, пов'язаних з суперечностями в інституціональному забезпеченні дієвості діяльності закладів вищої освіти, що виникають в процесі трансформації національної економіки й обґрунтування способів їх мінімізації шляхом збереження та відповідної трансформації комплементарних підвалин інституціональної архітектури системи вищої освіти в Україні.

Результати дослідження можуть бути використані в освітньому процесі.

Зауваження, дискусійні питання і побажання щодо змісту дисертації. Рецензована дисертація присвячена складному теоретичному та прикладному завданню економічної теорії. Незважаючи на методологічну глибину й обґрунтованість результатів дослідження слід відзначити окремі зауваження:

- сформовані за результатами дослідження пропозиції щодо формування інституціонального механізму об'єднання закладів вищої освіти в умовах економічної трансформації та глобалізації (п. 3.3.) доречно було б більш розгорнуто представити в роботі й систематизувати (с. 192-196);

- дисертант досить багато уваги приділяє дослідженню методології компаративного аналізу (с. 51-68), справедливо звертає увагу на специфіку

компаративного аналізу освітніх систем. У своїй сукупності це відкриває значні можливості для визначення переваг та недоліків запозичення окремих інституціональних елементів певних систем. Разом з тим, на наш погляд, в самому дослідженні цього аспекту приділено недостатньо уваги;

- у висновках до розділу 1 (с. 69) слушно визначено, що економічна глобалізація справляє суттєвий вплив на трансформацію інституціональної складової системи вищої освіти в Україні. На наш погляд, ствердження потребує більш глибокого розкриття змісту економічної глобалізації в освітній сфері в даній частині роботи;

- досить цікаво представлені блок-схеми організаційних структур управління системами вищої освіти відмінних соціально-економічних моделей, однак при цьому використовується розбіжна логіка формалізації окремих елементів системи управління (рис. 2.12 (с. 105), рис. 2.14 (с. 115), рис. 2.15 (с. 123)). На нашу думку, бажано було б застосувати єдиний підхід до відображення відповідних механізмів задля кращого розуміння змістовного наповнення.

Зауваження та побажання щодо оформлення роботи:

- в роботі присутні незначні орфографічні та синтаксичні помилки.

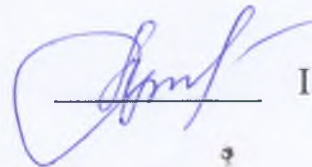
Однак вказані зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційної роботи, не впливають на її позитивну оцінку. В цілому представлена дисертація є завершеною науковою працею, спрямованою на вирішення важливих наукових питань, що покликані доповнити та розвинути економіко-теоретичну науку, насамперед, теорією інституціонального розвитку системи вищої освіти.

Загальний висновок. Постановка мети і завдань дослідження, методи його проведення, ступінь обґрунтованості, наукове й практичне значення одержаних результатів, а також зміст і структура роботи відповідають вимогам п.13 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника.

Дисертаційна робота Чернухи Тетяни Станіславівни «Комплементарність розвитку системи вищої освіти в умовах економічної глобалізації» є самостійною закінченою науковою працею, в якій автор особисто отримав нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності вирішують актуальне наукове завдання з розробки теоретико-методологічних засад дослідження інституціональної архітектури систем вищої освіти, як елемента національної системи господарювання, визначення вихідних засад її формування, розвитку та інтеграції в глобальний освітній простір в контексті економічних перетворень в Україні. Дисертація заслуговує на позитивну оцінку, а її автор – Чернуха Тетяна Станіславівна – на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки.

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародної
економіки, економічної теорії та права
Харківського державного
університету харчування та торгівлі

І. І. Помінова

